

Farkas-u. 1., I., 1.) brieflich verständigen möchten, ob die Form *isämme* in der Bedeutung 'unsere Väter' mit dem finnisch-ugrischen pluralischen -i- die Form *isämme* (unsere Väter) verdrängt hat. Mészöly hegt nämlich die beste Absicht die Grammatik der finnischen Sprache im Kodolányis Geiste zu korrigieren, aber — um etwaigen sprachdiplomatischen Konflikt zu vermeiden — nur im engsten Einvernehmen mit den kompetenten finnischen Kreisen. Die Finnen nämlich — wie Mészöly meint — respektieren sehr die Kompetenz in Sachfragen.

Pëlláti, Piláti, Pilát.

Néhány évvel ezelőtt egyszer azzal a kérdéssel fordultak hozzám, hogy vajjon milyen eredetű a *Pëlláti* családnév. S én bizony nem tudtam erre a kérdésre válaszolni. A hivatalos Helység-névtár szerint ugyanis *Pëllát* nevű község nincsen Magyarország területén és valószínűleg régebben sem volt ilyen, mert *Csánki* Magyarország Történelmi Földrajza című munkájában sem találtam ilyent, más magyarázatát e névnek pedig akkor még elképzelni sem tudtam. Nemrégiben azonban megakadt a szemem az egyik újságban a *Piláti* családnéven s akkor rögtön eszembe jutott két dolog: az egyik az, hogy gyermekkoromban, Lugoson, ismertem egy *Pilát* nevű családot, a másik pedig az, hogy nemrégiben sikerült megfejtennem az *Eskeréti* családnév eredetét (MNy. XXXV, 254). S ezzel egyszeribe meg volt fejtve nemcsak a *Pëlláti*, hanem a *Piláti* és *Pilát* családnévek eredete is.

Az *Eskeréti* < *Eskerét* családnévet (családi hagyomány által is segítve) úgy magyaráztam (fennebb i. h.), hogy ez azonos a bibliai (Judas) *Iskariót* nevével, s hogy első viselőjét azért nevezték el így, évszázadokkal ezelőtt, mert egy húsvéti passió-játékban *Iskariót* szerepét játszotta. Mivel nyelvésztársaim közül senki sem szólt fel e magyarázatom ellen, feltehetem, hogy ők is helyeslik. Annál bátrabban merem tehát most feltenni, hogy a *Pilát* családnév is ehhez hasonló eredetű. Szerintem ugyanis ez is korábbi megkülönböztető névből vált családnévvé, megkülönböztető névvé pedig úgy lett, hogy valamikor régen egy pl. *János* nevű embert más ugyane községbeli Jánosoktól való megkülönböztetésül mivelhogy egy passió-játékban éppen Pilátus szerepét játszotta, *Pilátus János*-nak nevezték el. E megkülönböztető *Pilátus* jelzőnek us végét aztán, mivel ezt tévesen becéző képzőnek fogták fel, akkor, mikor nem becézve, hanem komolyan akarták említeni az ő nevét, egyszerűen elhagyták. (Vö. pl. lat. *Hadrianus* > *Adorján*, lat. *Valentinus* > *Bálint*, lat. *Philippus* > *Fülöp*, lat. *Gallus* > *Gál*, lat. *Josephus* > *József*, lat. *Martinus* > *Márton* stb.) Így keletkezett szerintem e megkülönböztető *Pilátus* névnek *Pilát* alakja, melyből aztán idővel családnév lett.

És könnyű most már megmagyarázni a *Piláti* családnév eredetét is. Egészen bizonyos ugyanis, hogy ez is a középkori passiójátékokkal kapcsolatban keletkezett, és hogy ez is a lat. *Pilatus* néven alapul, csak hogy ennek nem (mint a *Pilát* családnév) magyar, hanem latin nyelvű fejleménye. Olyan eredetileg latin, de utóbb már magyarnak érzett családnév, mint amilyenek pl. az *Alberti*, *Benedikti*, *Ferdinándi*, *Hieroními*, *Jakobi*, *Konrádi* családnévek és még több más ilyen típusú. Ezek ugyanis eredetileg a latin *Albertus*, *Benedictus*, *Ferdinandus* stb. személynéveknek latin genitivusi, tehát 'Albert fia', 'Benedek fia', 'Ferdinánd fia' stb. jelentésű alakjai és olyan XVI. századbeli tanult, tehát latin műveltségű (humanista) és latinul jól beszélő magyar emberek vették fel családnévként, kiknek apját *Albertus*-nak, *Benedictus*-nak stb.-nek hívták. Ma persze már nem érezzük ezeket az *Alberti*-féle családnéveket latinoknak. Az idővel szintén magyarrá lett latin genitivusi *Pilati* név is azt jelentette eredetileg, hogy 'Pilátus fia', ezt az apát pedig barátai, jó ismerősei bizonyára azért nevezték el a keresztségben kapott neve (pl. *János*) helyett *Pilátus*-nak (vagy más községbeli *János*-októl való megkülönböztetés céljából *Pilátus János*-nak), mert egy passiójátékban Pilátus szerepét játszotta.

Ami pedig végül a *Pélláti* családnévet illeti, ez nézetem szerint nem egyéb mint a *Piláti* családnévnek hangsúlyos szótagbeli *i > ē* változás és a magánhangzók közötti rövid *l* ikerítődése útján keletkezett változata. Mindkét hangváltozás olyan gyakori jelenség nyelvünk történetében, hogy akár több tucat példát is idézhetnék rá.

Horger Antal.

Die Familiennamen Pélláti, Piláti, Pilát. Verfasser bewies schon in einem früheren Aufsatz, dass der Familienname *Eskeréti* urspr. *Iskariót* lautete und Unterscheidungsname eines solchen Mannes war, der in einem mittelalterlichen Passionsspiel die Rolle des (Judas) *Iskariot* spielte. D. h., wenn er z. B. *József* hiess, so wurde er, um ihn von andern Männern Namens *József* derselben Gemeinde zu unterscheiden, *Iskariót József* genannt. Jetzt bezeugt Verf., dass auch die Familiennamen *Pilát* und *Piláti* ~ *Pélláti* ebensolchen Ursprunges sind. *Pilát* ist Abstraktion aus älterem *Pilátus*, dessen Endigung irrtümlicherweise als Kosesuffix aufgefasst wurde und darum weggelassen wurde, wenn man diesen einstigen Darsteller der Pilatus-Rolle nicht kosend, sondern ernst (z. B. amtlich) benennen wollte. *Piláti* (daraus *Pélláti* > *Pélláti*) ist lat. Genitivname, bedeutete daher einst 'Sohn des P.' Diesen lat. Namen nahm gewiss ein humanistisch gebildeter Mann im XVI. Jh. an, dessen Vater wegen seiner Pilatus-Rolle im Passionsspiel schon früher *Pilátus* hiess.